

Nr 79.

Av herr **Frändén**, om ökat anslag till understödjande av folkskolebarns ferieresor m. m.

Genom kungl. brev den 26 juni 1925 har föreskrivits, att, bland annat, följande bestämmelser skulle från och med den 1 juli 1925 lända till efterrättelse i fråga om folkskolebarns ferie- och studieresor, nämligen:

att järnvägsstyrelsen skall tills vidare — därest av riksdagen beviljat anslag till understödjande av folkskolebarns ferie- och studieresor står till förfogande — äga att på rekvisition av vederbörande skolmyndighet mot avgift, utgående för varje person med 25 procent av den för person över 12 år gällande befordringsavgiften enligt allmänna taxan, tillhandahålla biljetter till färd å statens järnvägar i tredje klassens vagn åt dels medellösa eller svagt bemedlade barn vid småskola, egentlig folkskola, seminariums övningsskola, folkskolas högre avdelning, fortsättningsskola eller högre folkskola i *stad, köping eller municipalsamhälle*, då barnen utsändas till landet under ferierna för att vistas där under minst fjorton dagar, dels — där särskilda omständigheter därtill föranleda — efter särskild prövning av vederbörande skolråd eller skolstyrelse barn av ovan angivna slag, som efter slutad skolgång utsändas till landet för att vistas där under minst fjorton dagar, under villkor att resorna fullbordas inom tre månader efter näst föregående lästermins slut, allt vid resor till och från den ort, där barnen skola uppehålla sig under ifrågavarande lantvistelse.

I samband med sitt beslut om anslaget för budgetåret 1931/1932 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och under vilka förutsättningar sådan prisnedsättning för färd å statens järnvägar, som enligt för närvarande gällande bestämmelser eljest förekomme vid folkskolebarns ferie- och studieresor, kunde äga rum även vid ferieresor, som av *barn från landsbygden inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län* företoges för att i hälsovårdssyfte vistas utom hemorten under minst fjorton dagar, ävensom för riksdagen framlägga berörda utredning och det förslag, vartill densamma kunde giva anledning.

Genom beslut den 8 maj 1931 anbefalldes järnvägsstyrelsen och skolöverstyrelsen att gemensamt verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Med ett den 11 december 1931 dagtecknat utlåtande hava nu ämbetsverken inkommit med

den begärda utredningen, utmynnande i en anslagsökning av omkring 20,000 kronor.

Ämbetsverken hava härvid anfört följande:

I ett yttrande den 1 maj 1925 hemställde skolöverstyrelsen om Kungl. Maj:ts medgivande, att den för folkskolebarns ferieresor bestämda nedsättningen i biljettpris måtte beträffande skolungdom, tillhörande läroanstalt inom Norrbottens län, tillkomma jämväl annan ferieresande skolungdom än folkskolebarn.

I ett senare, nämligen den 27 maj 1927, avgivet yttrande hemställde skolöverstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för, att den för folkskolebarns ferieresor bestämda prisnedsättningen måtte kunna beredas all skolungdom i kommunala mellanskolor och praktiska ungdomsskolor inom Norrbottens län.

I gemensam skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 december 1928 avgåvo järnvägsstyrelsen och skolöverstyrelsen utlåtanden i ett ärende av liknande art som det nu föreliggande. Överstyrelsen hemställde då för sin del, att ifrågavarande rätt till prisnedsättning vid ferieresor måtte utsträckas att gälla all skolungdom intill viss ålder, exempelvis 16 år, tillhörande av staten upprättad eller av staten understödd läroanstalt inom Norrbottens och Västerbottens län. Överstyrelsen anförde tillika, att det skulle varit önskvärt, att den ifrågasatta förmånen kunnat utsträckas även till andra områden än de angivna, men på grund av den i vederbörande nådiga brev givna begränsningen ansåg sig överstyrelsen böra förorda, att utsträckningen skulle gälla endast Norrbottens och Västerbottens län. Järnvägsstyrelsen åter sade sig anse, att utsträckningen borde begränsas till barn vid sådana folkskolor eller liknande läroanstalter, vilka äro belägna å ort norr om polcirkeln, även om denna ort är en lantkommun, som ej är municipalsamhälle. I konsekvens härmed sade sig järnvägsstyrelsen vidare anse, att målet för vederbörande barns ferieresor borde vara beläget söder om polcirkeln.

Efter denna redogörelse få de båda styrelserna anföra följande i nu föreliggande nedsättningsärende:

Därest, såsom i riksdagens ovannämnda skrivelse ifrågasättes, utvidgningen av rätten till biljettprisnedsättning vid ferieresor utsträcktes till att omfatta de fyra nordligaste länen, skulle enligt skolöverstyrelsens åsikt skäl icke föreligga att för dessa läns vidkommande uppdelade de ferieresande i två kategorier, en omfattande lärjungar från småskola, egentlig folkskola, seminariums övningsskola, folkskolas högre avdelning, fortsättningsskola eller högre folkskola i stad, köping eller municipalsamhälle, vilka lärjungar äga rätt till biljettprisnedsättning vid färd till vilken ort som helst på landet, även om denna vistelseort är belägen helt nära intill hemorten, och en annan kategori omfattande övrig skolungdom under 16 år i av staten upprättade eller understödda läroanstalter, vilken senare grupp skulle erhålla nedsättning endast vid ferieresor till ort söder om det område, för vilket särbestämmelserna komme att gälla. En dylik uppdelning torde enligt överstyrelsens åsikt icke vara erforderlig med hänsyn till syftet med ferieresorna.

Överstyrelsen hyser sålunda den uppfattning, att den nu gällande nedsättningen i biljettpris för ferieresor, vilka samtliga torde kunna i viss mån betraktas såsom resor i hälsovårdande syfte, bör utsträckas att gälla all skolungdom under 16 år i av staten upprättade eller understödda läroanstalter inom de fyra nordligaste länen.

Denna överstyrelsens uppfattning kan järnvägsstyrelsen för sin del biträda — detta dock endast under den uttryckliga förutsättning, att statens järnvägar av statsmedel erhålla en lämpligt avvägd kompensation för den minskning i deras biljettinkomst, som komme att föräntas av den utökade prisnedsättningen. I detta avseende får järnvägsstyrelsen åberopa dels den år 1919 tilltagna statsbanekonomikommisionens i dess den 6 maj 1921 avgivna betänkande (del I sidan 245) framställda krav på "en fullt affärsmässig avgränsning mellan å ena sidan statens järnvägars ekonomiska verksamhet och å den andra dels statens övriga verksamhetsområden, dels allmänna samhälleliga synpunkter, som icke stå i direkt samband med järnvägsdriften", dels samma kommissions uttalande (betänkandets del I sidan 244), "att det för framtiden under inga omständigheter bör ifrågakomma, att den ekonomiska bördan av nedsättningar, tillkomna av skäl, som äro statens järnvägar ovidkommande, påläggas statens järnvägar". Kommissionens nu refererade krav och uttalanden ha vid flera tillfällen kraftigt understrukits av järnvägsstyrelsen, som till fullo delar kommissionens uppfattning i berörda avseenden.

Beträffande storleken av berörda ersättning åt statens järnvägar för minskad biljettinkomst anse de båda styrelserna, att ersättningen bör utgå enligt samma grunder som de, vilka enligt nådigt brev den 26 juni 1925 för närvarande gälla för ferieresor å statens järnvägar, det vill säga med skillnaden mellan de avgifter, som för barn under 12 år skolas enligt allmänna taxan utgå för resor av ifrågavarande slag, och de för resorna verkligen erlagda avgifterna. Kompensationens totala belopp är det svårt att på förhand ens närmelsevis angiva. Emellertid får järnvägsstyrelsen på denna punkt anföra följande:

Såsom ersättning åt statens järnvägar för minskad biljettinkomst i anledning av gällande prisnedsättning för folkskolebarns och med dem jämställda barns ferieresor hava under år 1930 av statsmedel utbetalts cirka 52,000 kronor. Motsvarande ersättning för biljettprisreduktion vid dessa barns studieresor har uppgått till cirka 56,000 kronor. Det av riksdagen anvisade statsanslaget till berörda ersättningsars täckande har under senare tid utgjort sammanlagt 90,000 kronor per budgetår. Den höjning av ifrågavarande statsanslag, som skulle föräntas av ferienedsättningens utsträckning vad beträffar de fyra nordligaste länen dels till viss annan skolungdom än folkskolebarn och dylika, dels till skolungdom inom lantkommuner, som ej äro municipalsamhällen, torde knappast kunna uppskattas till mera än 15,000 kronor. Detta belopp avser dock blott resor å statens järnvägar. För att bliva effektiv måste nedsättningen gälla även resor å enskilda järnvägar. Dessas förvaltningar torde under de

numera för dem inträdda brydsamma ekonomiska förhållandena svårligen gå med på den ifrågasatta utsträckta nedsättningen med mindre de erhålla kompen- sation av statsmedel för minskad biljettinkomst enligt grunder, liknande dem, som kunna bli- va fastställda för statens järnvägars vidkommande. Tvärtom komma de enskilda järnvägsförvaltningarna, vilka för närvarande för folkskole- barns och med dem jämställas såväl studie- som ferieresor i allmänhet till- lämpa procentuellt taget samma nedsättning som statens järnvägar utan att här- för erhålla någon som helst ersättning av statsmedel, möjligen att, ifall frågan om biljettprisindring för folkskolebarn med flera på nytt blir aktuell, fram- ställa krav på statsbidrag även till ifrågavarande nedsättning i dess nuvarande omfattning såsom villkor för densammas fortsatta tillämpning. Göres detta, be- höver vederbörande statsanslag väsentligt utökas — hur mycket kan icke sägas utan en föregående synnerligen vidlyftig undersökning. Om däremot de enskil- da järnvägsförvaltningarna stanna vid en begäran om ersättning för den ut- sträckta nedsättning, som avses i ovannämnda riksdagsskrivelse, blir tilläggs- beloppet nog ganska måttligt och torde stanna vid ungefär tredjedelen av det nyss angivna beloppet, 15,000 kronor, vilket alltså då skulle stiga till cirka 20,000 kronor.

På grund av att i riksdagens anhållan om utredning användes uttrycket: ”i hälsovårdande syfte”, kan ifrågasättas, huruvida såsom villkor för nedsätt- ningens åtnjutande skall erfordras läkarintyg, att vederbörande barn behöver lantvistelse utom hemorten i och för hälsovård. Styrelserna få avstyrka fast- ställelse av ett sådant villkor. Skolöverstyrelsen har ovan angivit, att även de ferieresor, som nu av staten understödjas genom biljettprisnedsättning, kunna betraktas såsom resor i syfte att bereda vederbörande skolungdom tillfälle till hälsostärkande vistelse å annan ort än hemorten. Riksdagen torde enligt de båda styrelsernas mening icke ha haft för avsikt att uttala, att en utsträckning av rätten till prisnedsättning skulle medföra någon förändring av resornas karaktär, och för den skolungdom, som nu är berättigad till prisnedsättning vid ferieresor, är det icke föreskrivet, att läkarintyg skall företes.

Beträffande konsekvenserna av en utsträckning i den i riksdagens skrivelse angivna omfattningen av rätten till biljettprisnedsättning vid ferieresor, så anse styrelserna, att dessa konsekvenser skulle bli av uteslutande ekonomisk natur, och få styrelserna hänvisa till det härutinnan av järnvägsstyrelsen ovan anförda.

Med hänvisning till Kungl. Maj:ts cirkulär till statsmyndigheterna den 12 juni 1931 angående sträng återhållsamhet i avseende å framställningar om anslagsäskanden att föreläggas 1932 års riksdag finner sig skolöverstyrelsen icke böra framlägga förslag av innebörd, att den här ovan ifrågasatta utvidg- ningen av rätt till biljettprisnedsättning vid ferieresor nu genomföres, utan överstyrelsen har med avgivandet för sin del av föreliggande yttrande endast velat fullgöra det av Kungl. Maj:t i nådiga brevet den 8 maj 1931 givna upp- draget. Järnvägsstyrelsen får å sin sida förklara sig icke ha något att erinra

mot, att när tidpunkten kan anses vara lämplig, en mer eller mindre omfattande utsträckning, eventuellt en sådan, som riksdagen tänkt sig, blir genomförd — blott statens järnvägar erhålla kompensation på sätt ovan angivits för vederbörande inkomstminskning.

Såsom framgår av punkt 194 av åttonde huvudtiteln till 1932 års riksdag har något förslag i det av 1931 års riksdag angivna syftet icke framlagts.

Emellertid föreligga beträffande barn från de i riksdagens skrivelse omnämnda länen synnerligen vägande skäl för att åt dem särskild uppmärksamhet må ägnas. Det må erinras om vad i motionen I:2 vid 1931 års riksdag anfördes i detta avseende.

Nu förhåller det sig emellertid så, att behov av sommarkolonier föreligger även för barn från landsbygden, åtminstone i de fyra översta, av tuberkulos mest hemsökta norrlandslänen. Detta behov har bland annat understrukits vid en av medicinalstyrelsen anordnad sammankomst för diskussion angående svenska nationalföreningens mot tuberkulos utredning angående fortsatta åtgärder till tuberkulosens bekämpande i Sverige. För var och en, som känner till förhållandena på vår norrländska landsbygd, är det klart att så är, ty behovet beror framför allt på hemmens beskaffenhet, deras förmåga att ge barnen sunda bostäder, närande föda och luftombyte m. m., men icke så mycket på den omständigheten, huruvida de äro belägna inom eller utanför stad eller stadsliknande samhälle. Klimatets påfrestning torde väl också ha sin betydelse. Detta har föranlett folkskolestyrelserna i vissa landskommuner i Jämtlands län att i samverkan med dispensärerna ordna sommarkolonier för barn från landet. Flera barn skulle dock kunna bli delaktiga av denna förmån, om resekostnaderna minskades genom nedsättning av biljettpriset medelst bidrag från ifrågavarande anslag.

Vad i sagda motion anförts äger alltjämt oförminskad giltighet. Då det av skolöverstyrelsen och järnvägsstyrelsen framlagda förslaget innebär en utgiftsökning å 20,000 kronor, skulle alltså det av Kungl. Maj:t nu äskade anslaget, för att möjliggöra nu avsedda syfte, behöva höjas från 50,000 kronor till 70,000 kronor. Skulle emellertid med hänsyn till rådande statsekonomiska läge en dylik anslagshöjning icke befinnas tillräddig, torde ifrågasättas, huruvida icke gällande bestämmelser böra ändras därhän, att de i ovanberörda kungl. brev angivna ferieresorna även må avse barn från landsbygden inom de förut omnämnda länen.

Jag hemställer alltså,

att riksdagen måtte

antingen till understödjande av folkskolebarns ferieresor bevilja ett ordinarie förslagsanslag av 70,000 kronor, att utgå i överensstämmelse med de för sådana resor nu gällande bestämmelser med den ändring att desamma även må avse barn från landsbygden

inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län,

eller ock förorda Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag för ifrågasvarande ändamål av 50,000 kronor, att utgå i överensstämmelse med nu gällande bestämmelser, dock med den ändring som nyss angivits.

Stockholm den 21 januari 1932.

A. O. Frändén.
